

1. Гальчинський А. Энергетика нації. Чому нам не слід боятися звинувачень у виявах націоналізму / А. Гальчинський. // День. — № 37. — 2010. 2. Грушевський М. С. Твори: у 50 т. / Редкол.: Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; Голов. ред. П. Сохань. — Львів: Світ, 2002. — Т. 1: Серія «Суспільно-політичні твори (1894–1907)» — 2002. — 592 с.; Т. 2: Серія «Суспільно-політичні твори (1907–1914)». — 2005. — 704 с.; Т. 5: Серія «Історичні студії та розвідки (1888–1896)». — 2003. — 592 с. 3. День. — № 31. — 2010.

УРОКИ ГРУШЕВСКОГО И СОВРЕМЕННЫЕ РЕАЛИИ УКРАИНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ (К ВИХОДУ 12 ТОМОВ «ПРОИЗВЕДЕНИЙ» ВЕЛИКОГО УКРАИНЦА)

Рассматриваются и анализируются первые 12 томов «Произведений» Михаила Грушевского из пятидесяти томного собрания его трудов, над подготовкой которых, уже почти десять лет работают ученые Института украинской археографии и источниковедения имени М. Грушевского Национальной академии наук Украины и коллектив Государственного предприятия «Всеукраинское специализированное издательство «Свит» при поддержке Государственного комитета телевидения и радиовещания Украины.

HRUSHEVSKY LESSONS AND CONTEMPORARY REALITIES OF UKRAINIAN STATEFORMING. TO RELEASE OF 12 VOLUMES OF WORKS OF THE GREAT UKRAINIAN

First 12 volumes of the «Works» of Hrushevsky fifty volume collection of his works, on preparing which for ten years, are working scientists of Ukrainian Institute of Archeology and Source after M. Hrushevsky of the National Academy of Sciences of Ukraine and the staff of the State Enterprise «All-Ukrainian specialized publishing house «Svit» supported by the State Committee of television and radio broadcasting of Ukraine, are examined and analyzed.

Стаття надійшла 18.05.2012

УДК 027.52: 025.5

В. П. Несін

Київський національний університет культури і мистецтв

СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКА ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР МІСЦЕВОСТІ

Розкриваються можливості сільської бібліотеки як інформаційного центру у забезпеченні інформаційних потреб сільського населення. Наголошується на функціонуванні бібліотечно-інформаційного медіа-центру в сільській місцевості.

Інформація, сільська бібліотека, функції, інформаційні потреби, інформаційний медіа-центр

В інформаційному, культурно-освітньому забезпеченні сільської громади значну роль відіграють сільські бібліотеки. Саме сільські книгозбірні

сьогодні є осередками національної культури, народних традицій і звичаїв, вивчення історичного минулого як країни, так і конкретної місцевості.

Збільшується значення сільських бібліотек як центрів суспільного і культурного життя населення. Отож актуальність теми інформаційного забезпечення мешканців села засобами бібліотечної роботи є своєчасною і злободенною.

Метою статті є розкриття інформаційної діяльності сільської бібліотеки в забезпеченні інформаційних потреб населення, визначення проблеми, окреслення можливості та перспективи.

Відповідно до мети в статті були поставлені такі завдання:
показати значення сільської бібліотеки в житті громади;
розкрити джерела комплектування сільської книгозбірні;
проаналізувати форми існування сільської бібліотеки;
розкрити функції сільської бібліотеки як інформаційного центру;
окреслити діяльність сільської бібліотеки як бібліотечно-інформаційного медіа-центру.

Соціальні, економічні та демографічні зміни, що відбулися в державі, вплинули на стан сільських закладів культури, а відтак і на діяльність бібліотек сільської місцевості. Сільські бібліотеки стали найважливішим елементом соціокультурної сфери села, центрами культури, освіти, дозвілля, здатних забезпечити громадянам максимально швидкий доступ до інформації та культурного надбання.

Сільська бібліотека — це активний учасник життя соціуму, вкрай необхідний населенню території. Із загального числа публічних бібліотек 82% становлять книгозбірні, розташовані в сільській місцевості. Переважно всі вони об'єднані в централізовані бібліотечні системи на чолі з центральними бібліотеками районних центрів (ЦБС) або ж працюють у підпорядкуванні сільської адміністрації [7].

Один з основних показників роботи сільських бібліотек — це кількість користувачів, що обслуговуються. Цей показник знизився внаслідок постійного недофінансування бібліотек, міграції та зменшення кількості сільського населення, але залишається достатньо високим — 51% сільських мешканців є читачами бібліотек [9].

Бібліотека — це частина інфраструктури села, і тому громада бере активну участь в її житті. Місцеві жителі забезпечують допомогу бібліотеці у вирішенні багатьох проблем: залученні коштів на комплектування, при переведенні в інші приміщення, реалізації нагальних завдань. Громада завжди підтримує бібліотеку, яка відображає її інтереси та задовольняє запити.

Основними джерелами отримання книг для бібліотек сільської місцевості є Програма випуску друкованої продукції «Українська книга» та Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004–2010 роки. У деяких районах — це єдина можливість отримати нові книжки. Проте, невтішною залишається ситуація з передплатою періодичних видань:

одні сільські бібліотеки отримують 2–3 місцеві газети, інші — взагалі залишаються без періодики. Причиною такого комплектування є обмежене фінансування, адже частка на комплектування становить у середньому лише 4% коштів, що йдуть на утримання СБ. А в межах кожного регіону розподіл коштів на комплектування настільки нерівномірний, що у кожній області є кілька районів, де бібліотеки взагалі не можуть здійснити ніякої передплати або закупити хоча б трохи нових книг [9].

Слід зауважити, що в сільській місцевості зміни соціального, економічного характерів відбуваються набагато повільніше. Зокрема, немає можливостей у доступі до інформаційних джерел, комп'ютерних технологій, освітянських, професійних програм, правових ресурсів. Особливо, це впливає на ті верстви населення, які потребують окремої уваги громади — дітей, молоді, соціально незахищених категорій, людей із фізичними обмеженнями тощо.

Сільська бібліотека здатна вирішити ці проблеми. Вона є територією духовності та знань, першим помічником в освіті, професійному становленні, організації дозвілля населення. Бібліотека більше, ніж інші заклади наближена до місцевої громади, є доступною та безкоштовною установою.

Бібліотека сільської місцевості узгоджує свою діяльність з громадою; аналізує свою роботу, постійно вносить зміни до послуг і форм обслуговування відповідно до потреб місцевого населення. Також залучає до процесу створення нового образу бібліотеки владні структури, спонсорів, меценатів, активних користувачів. За підтримки місцевих адміністрацій у деяких бібліотеках сільської місцевості є доступ до мережі Інтернет або створені Інтернет — центри з безкоштовним доступом.

Місцева громада, читачі бібліотеки разом із її керівником можуть самостійно обрати форму існування сільської бібліотеки, що може працювати як:

- муніципальний інформаційний центр;
- центр правової інформації;
- довідкова бібліотека;
- центр доступу до Інтернету;
- центр підтримки системної освіти або самоосвіти;
- центр комп'ютерної грамотності;
- центр міжособистісного спілкування;
- центр дозвілля;
- центр відродження та зберігання народної культури;
- центр підтримки незахищених верств населення;
- центр підтримки сім'ї тощо [2].

Сучасні інформаційні потреби жителів села зосереджуються навколо питань, пов'язаних з повсякденним життям, організацією побуту, проблемами працевлаштування, соціального і правового захисту тощо. Для задоволення цих запитів бібліотечні заклади сільської місцевості все частіше виконують функцію інформаційного центру, значення якого у цій ролі постійно зростає [5].

Метою такого центру є збирання і надання у користування документів з питань діяльності місцевих органів влади, іншої різноманітної інформації з урахуванням інтересів різних категорій громадян — молоді, пенсіонерів, робітників, безробітних — у сфері праці, політики, освіти, культури, побуту, захисту прав тощо. Створенню інформаційного центру сприяє збір рішень сесій районної та селищної рад, статистичних даних. Ці матеріали використовуються при підготовці книжкових виставок та доборі літератури для обслуговування читачів. Користувачі інформуються про чинний керівний склад області, району, села, уповноважених осіб з конкретних питань, години прийому громадян посадовцями, конкретні телефони тощо.

Сільські жителі менш підготовлені, вони не так обізнані, у них своє коло інтересів, тому потрібно використовувати прості, доступні форми роботи з ними.

У центрі для зберігання матеріалів за певними темами, інформацію розміщують у прозорих файлах чи без них. Головне, привернути увагу до актуальних проблем. Наочні матеріали можуть бути найрізноманітніші: інформація про бюджет (обласний, району, села); діяльність і склад органів влади, про соціальне забезпечення (як оформити пенсію, як вона нараховується); відомості про землекористування (як використати свій майновий пай, укласти договір); влаштування на роботу (практичні поради); юридичні консультації; розклад руху автобусів у всі напрямки, електрички тощо. Залежно від наявної інформації, попиту користувачів теми можуть змінюватися [1].

Діяльність сільської бібліотеки має свою специфіку при реалізації своєї базової функції — інформаційної, а саме:

- акумулює і надає для користування широкий спектр інформації, забезпечує жителів соціальною і місцевою інформацією — створення фактографічних баз даних (збирання рішень сесій районної та селищної рад, статистичних даних тощо);

- створює потрібну користувачам інформацію (бібліодайджести, інформдосьє, блоки на інформаційній зоні, інформаційні списки — «Жінка і держава», рекомендаційні списки тощо);

- акумулює інформацію про область, район, село: краєзнавча картотека, папки, інформаційний список «Район на сторінках преси», біобібліографічні довідники, довідково-бібліографічні видання про видатних людей області, району, села;

- через МБА забезпечує користувачів інформацією, якої немає в бібліотеці; навчає користувачів вмінням і правилам користування інформацією (бібліотечні уроки, Дні інформації, Дні фахівців, індивідуальні консультації);

- надає консультації з написання заяв, повідомлень, рефератів тощо;

- дає можливість разом з сім'єю, друзями цікаво провести дозвілля (зустрічі з цікавими людьми, літературно-музичні ранки і вечори);

- дає змогу реалізувати творчий потенціал талановитим користувачам (виставити власні твори, роботи, речі);

надає приміщення для проведення заходів, зустрічей для представників різних соціальних і вікових груп;

надає консультації та методичну допомогу у складанні довідково-бібліографічних апаратів для домашніх бібліотек;

дає можливість користувачам внести пропозиції з удосконалення і поліпшення обслуговування;

дає змогу благодійникам і спонсорам внести кошти на розвиток бібліотеки [10].

Саме останнє, змушує бібліотеки сільської місцевості здійснювати активний пошук додаткових джерел позабюджетного фінансування, брати участь у різного роду конкурсах і проєктах. Особливо впливають на керівників місцевого рівня гучні заходи, організовані на обласному рівні. Це — конференції, з'їзди і навіть зльоти сільських бібліотекарів. Під час заходу бібліотеки перебувають в епіцентрі уваги місцевої влади. У цей момент їхні проблеми особливо чутні, на них реагують: надають фінансову підтримку, ремонтують приміщення, купують чи дарують для бібліотеки комп'ютер або ксерокс. Внаслідок благодійних внесків бібліотеки поповнюють книжкові фонди новими виданнями довідкового характеру та художньої літератури, збільшують фонди періодичних видань [8].

У ряді районів деяких областей апробовано інноваційні форми роботи зі створення поліфункціональних установ культури — це сільська бібліотека-клуб, клуб-бібліотека, бібліотека-музей, бібліотека-молодіжний центр, де один фахівець веде два і більше напрямів роботи.

Заслуговує на увагу спеціалізація сільських бібліотек з тематичного напрямку діяльності. Наприклад, бібліотека — центр краєзнавства, духовного відродження, екологічної освіти, естетичного виховання тощо. Такий підхід до організації роботи сприяє підвищенню ролі бібліотек у житті сільської громади.

Проте найбільшою увагою серед мешканців сіл користуються бібліотечні — інформаційні медіа-центри.

Термін «медіа» використовується передусім для того, щоб підкреслити нові форми послуг із включенням нетрадиційних засобів інформації, які надаються сучасною сільською бібліотекою (СБ), «медіа» — це не тільки апаратні засоби, а й носії інформації, що зберігаються і розповсюджуються окремо від апаратних засобів, власне інформації [3].

Медіатека — структурний підрозділ, в якому є такі складники її ефективного функціонування: фонд засобів інформації як традиційних для неї (книг, газет, журналів, довідкових видань), так і нетрадиційних для бібліотеки (відеоматеріалів, комп'ютерних програм, баз даних); приміщень; кількість співробітників, які забезпечують наявність апаратури в робочому стані; бюджет. Основні традиційні функції сільської бібліотеки, за умови перетворення її на медіатеку, доповнюється новими: інформаційною, соціальною, самоосвітньою [7].

Створення медіатеки передбачає певні етапи в її розвитку. У загальних рисах це:

вибір приміщення, підбір меблів і обладнання, створення індивідуальних місць для самостійних занять з книгою та іншими інформаційними засобами; оснащення потрібною технікою;

створення місць для групових занять, поповнення фонду нетрадиційними засобами інформації;

придбання комп'ютерів, комплектування програм, баз даних. Створення комп'ютерної зони з робочими місцями.

Саме в такій сільській бібліотеці з'являється можливість організації індивідуальної групової, самостійної, науково-пізнавальної, творчої діяльності; забезпечується вільний доступ до різних інформаційних джерел, який не обмежується фондом однієї медіатеки (телекомунікаційний зв'язок, «електронна пошта»); створюються умови для широкої комунікації між читачами і бібліотекарями різних сіл, науковими центрами залежно від матеріально-технічної бази медіа техніки; постає реальна змога підвищувати професійний рівень [3].

Звичайно, бібліотека — медіатека — це перспектива для багатьох сільських бібліотек, але така, до якої потрібно прагнути вже сьогодні. У ХХІ ст. люди мають бути особистостями, поінформованими громадянами у питаннях історії, політичної ситуації й реальних потреб своєї спільноти, з широкими інтересами, спроможними реагувати на локальні, національні і міжнародні проблеми.

Комп'ютерні технології — необхідна умова формування сучасного іміджу сільської бібліотеки.

Іншою моделлю бібліотеки є медіатека — централізоване зібрання друкованих і аудіовізуальних матеріалів, яке організовують фахівці відповідної професійної кваліфікації.

Бібліотека як медіатека виконує такі завдання:

1. Збір, нагромадження, обробка, систематизація інформації і доведення її до користувача;

2. Виявлення інформаційних потреб і задоволення запитів у галузі нових інформаційних технологій і інновацій;

3. Комп'ютерна каталогізація і обробка інформаційних засобів (книг, відеоматеріалів, магнітних записів).

Бібліотека — медіатека складається з певних робочих зон.

1. Комп'ютерна зона — це приміщення, де читачі можуть самостійно отримати інформацію з корекції й узагальнення знань, використовуючи фонд комп'ютерних програм та обмінюватись інформацією електронною поштою [4].

2. Відеотека — робоча зона, де є приміщення для групової та індивідуальної роботи з відеоінформацією.

3. Фоно - і діатека має місце для індивідуального і масового переглядів

та прослуховування слайдів, діафільмів, магнітофонів, програвачів, діапроекторів, кінопроекторів, кодоскопів.

4. Приміщення для читального залу, збереження фондів книг, підручників періодики.

Інформаційно-комунікаційні технології — реальна потреба. Проте багато читачів, здебільшого діти, приходять у бібліотеку просто погортати ілюстрований журнал, поспілкуватися, зустрітися з цікавими людьми і відпочити, їм у нагоді стане бібліотека як соціокультурний, соціально-адаптований та релаксаційний центр [6].

Слід зауважити, що для успішної роботи сільської книгозбірні як інформаційного центру потрібно дотримуватися цілого ряду умов, а саме: наявності приміщення і технічного устаткування; фондів документів, як на паперових так і електронних носіях; доступу до мережі Інтернет, комплектування програм, баз даних; режиму роботи не менше 40 годин на тиждень у зручний для користувачів час; наявності працівників зі спеціальною освітою.

Вивчивши досвід роботи бібліотек Сполучених Штатів Америки і Німеччини, можна дійти висновку, що без об'єднання загальних зусиль держави, органів місцевого самоврядування, територіальних громад, спонсорських організацій та працівників бібліотек неможливо створити бібліотеку, яка відповідає міжнародному модельному стандарту діяльності сільської бібліотеки як інформаційного центру. Саме цей напрям є визначальним і перспективним для подальшого розвитку бібліотек сільської місцевості в Україні.

Бібліотеки мають бути такими, якими хочуть бачити їх мешканці села і повинні постійно змінюватися залежно від змін, що відбуваються в суспільстві.

1. Башун О. В. Реальна модель сільської бібліотеки / О. В. Башун // Бібліотечний форум України. — 2007. — № 4. — С. 6–9. 2. Богза Н. Модель сільської бібліотеки: професійне бачення / Н. Богза // Бібл. планета. — 2008. — № 3. — С. 18–20. 3. Вохрышева Е. В. Медіатехнологии — путь в будущее современных библиотек: учеб. пособие / Е. В. Вохрышева, В. Н. Стрельников. — М.: Либерия, 2005. — 144 с. 4. Гаркуша В. В. Інформаційні технології в бібліотеці / В. В. Гаркуша // Управління школою. — 2006. — № 2. — С. 18. 5. Давидова І. О. Роль бібліотечно-інформаційних структур у процесі глобалізації / О. Ю. Мар'їна, І. О. Давидова // Освіта, культура та мистецтво в добу цивілізаційної глобалізації: матеріали міжнар. наук. конф. (Харків, 22-23 листоп. 2007 р.) / Харк. держ. акад. культури. — Х. : ХДАК, 2007. — С. 209–210. 6. Давидова І. О. Сучасна бібліотека як система виробництва інформаційних продуктів та послуг / І. О. Давидова // Вісн. Кн. палати. — 2005. — № 4. — С. 18–20. 7. До підсумків року села в Україні // Бібл. планета. — 2007. — № 1. — С. 6–10. 8. Кукатова Г. И. Сельская библиотека: программа развития / Г. И. Кукатова // Сельская библиотека на путях выхода из кризиса: сб. тез. докл. и выступлений. — СПб., 2002. — С. 49–50. 9. Мастіпан О. Сільська бібліотека України: реальний стан, проблеми, перспективи / О. Мастіпан // Бібл. планета. — 2008. — № 3. — С. 14–17. 10. Пашкова В. С. Використання сучасних інформаційних технологій у публічних бібліотеках України / В. Пашкова, І. Шевченко, Я. Хіміч // Бібл. форум України. — 2009 — № 1. — С. 2–25.

**СЕЛЬСКАЯ БИБЛИОТЕКА КАК ИНФОРМАЦИОННЫЙ
ЦЕНТР МЕСТНОСТИ**

Раскрываются возможности сельской библиотеки как информационного центра в обеспечении информационных потребностей сельского населения. Отмечается функционирование библиотечно-информационного медиа-центра в сельской местности.

**VILLAGE LIBRARY AS INFORMATIONAL CENTRE
OF COUNTRY SIDE**

*The article considers possibilities of village libraries as informational centre for providing informational necessities of country side.
Functioning of librarian informational media-centre at country side is emphasized.*

Стаття надійшла 18.04.2012

УДК: 028.25 + 028.27 + 004.087

Т. Г. Курпянова

Московський державний університет друку ім. Івана Федорова

ДРУКОВАНІ ТА ЕЛЕКТРОННІ ВИДАННЯ НА ЕТАПІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Розглядаються особливості традиційного та електронного книговидання на сучасному етапі та їх тлумачення у книгознавчій науці. Аналізуються основні питання сучасного книгознавства, зумовлені розвитком інформаційних технологій у книжковій галузі. Розглядається використання окремих елементів видання в його еволюційному розвитку — від видань Івана Федорова до сучасних електронних видань.

Книга, видання, друкована книга, електронне видання, Інтернет, електронна інформація, контент, Інтернет-комунікації

Сучасний книжковий бізнес позначений революційними змінами, спричиненими технологічними інноваціями, які зумовили поділ книговидання на дві гілки — традиційне та віртуальне. Поява електронних інформаційних технологій відкрила нові можливості щодо задоволення потреб у читанні. За умов зростання ролі електронних видань знижується рівень споживання друкованих видань, що відчутно зменшує обсяги їх продажу. За даними експертів журналу «Книжная индустрия», продаж традиційних друкованих книг в Росії у 2010 р. знизився на 3,6 % [6, с. 25]. Зменшення доходів від продажу друкованих книг у французьких книгарів за останні три роки становило 2,2 % [8, с. 52–55].

Водночас ринкова частка продажу цих видань зростає. Згідно з відомостями, підготовленими Федеральним агентством з преси і масових комунікацій, продаж електронних видань у США становив понад 7 %, у європейських країнах — 10 % [5, с. 59]. За інформацією журналу «Книжная индустрия», прибуток Інтернет-підрозділу лише однієї, хоч і великої, американської книготорговельної мережі V&N.com за період 2004–2010 рр. зріс на 36 %, що становило 13 % від традиційної торгівлі [9, с. 63]. У Китаї, де продаж електронних видань розвивається доволі швидкими темпами, цей сегмент займає 20 % загальносвітового обсягу продажу. За прогнозами на кінець 2011 р. обсяг продажу електронних видань у Китаї становитиме 9,1 млн примірників [10]. У Росії, за оцінкою компанії «Nielsen», обсяг продажу книг через Інтернет у 2010 р. становив 44 %, з них 25 % книг було продано через Рунет [6, с. 25].

Електронна комунікація породжує новий синтаксис. З'явилися нові смислові одиниці, які намагаються пристосувати до потреб ЗМІ, книговидання, книжкової торгівлі і бібліотечної справи. В умовах технологічного перелому активно використовуються терміни «ретеїл», «POS-термінал», «буктрейлер»,